

ВІД РЕДАКЦІЇ

У попередньому номері журналу, відповідаючи на запитання одного з наших читачів, ми опублікували інформацію начальника Реабілітаційного відділу Служби безпеки України О.Д.Лябаха про діяльність СБУ щодо реабілітації осіб, яких було необґрунтовано засуджено за так звані контрреволюційні злочини. Зазначимо, що у цій нелегкій копіткій роботі основний тягар лежить на двох відомствах – Службі безпеки України та Генеральній прокуратурі України. Якщо торкнутися технології їхньої співпраці в цьому питанні, то в загальних рисах вона виглядає так.

Архівні кримінальні справи на nereабілітованих осіб зберігаються у Державному архіві СБУ. Спочатку вони всебічно розглядаються на предмет реабілітації співробітниками СБУ, спеціально виділеними для вирішення цього завдання. Зараз група цих співробітників структурно також входить до Державного архіву СБУ. Після детального розгляду справ та підготовки відповідних висновків за ними, матеріали передаються в органи прокуратури, а при необхідності – в суди, які й виносять свій остаточний вердикт у кожній конкретній справі.

Цього разу ми публікуємо інформацію заступника Генерального прокурора України І.В.Вернидубова, яка характеризує саме останній із згаданих нами етапів процесу реабілітації осіб, репресованих за часів радянського тоталітаризму.

*Іван Вернидубов,
заступник Генерального прокурора України
(Київ)*

В ІМ'Я СПРАВЕДЛИВОСТІ

*Про роботу органів прокуратури України по виконанню Закону України
від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних
репресій на Україні»*

Враховуючи надзвичайно важливе значення відновлення справедливості щодо жертв політичних репресій, робота по виконанню Закону України від 17.04.91 р. розглядається Генеральною прокуратурою України як один з пріоритетних напрямків прокурорської діяльності.

З метою поліпшення цієї роботи у взаємодії з органами Служби безпеки та судами України прокуратурою здійснено ряд організаційних заходів.

Узагальнено стан виконання законодавства з цих питань, взято участь у підготовці проектів змін і доповнень до названого Закону та його тлумачення. Хід їх виконання систематично аналізується і розглядається на міжвідомчих нарадах, учбово-методичних семінарах, засіданнях колегії як Генеральної прокуратури, так і на місцях. Протягом 1991-1997 років виконання Закону перевірено практично у всіх прокуратурах областей і військових прокуратурах регіонів. Для роз'яснення його положень працівниками органів прокуратури активно використовувались можливості засобів масової інформації. Тільки за останні два роки ці питання висвітлювалися в пресі більше як 130 разів.

За час дії Закону з другого півріччя 1991 року по 1 січня 1998 року переглянуто близько 312,2 тисячі архівних кримінальних справ стосовно 447,5 тисячі осіб.

З них реабілітовано 292,6 тисячі репресованих і відмовлено в реабілітації 127,4 тис.

В суди з метою повного скасування або часткової зміни вироків принесено 16,1 тисячі протестів щодо 20,9 тисячі осіб.

Виконуючи вимоги Закону України від 17.04.1991 року та постанову Верховної Ради України від 24 грудня 1993 року «Про тлумачення Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», вже реабілітовано абсолютну більшість громадян, безпідставно засуджених за антирадянську агітацію, порушення закону про відокремлення церкви від держави, а також членів ОУН-УПА, які не брали активної участі у вбивствах, розбійних нападах та інших насильницьких діях.

Реабілітуються і репресовані члени ОУН-УПА, що були затримані зі зброєю в руках і проти яких у кримінальних справах немає доказів про їх причетність до вбивств та інших насильницьких дій.

Так, постановою Пленуму Верховного Суду України від 27.02.98 р. за протестом заступника Генерального прокурора України реабілітовано Куйбіду С.О., який восени 1946 року погодився на пропозицію керівника куща самооборони вступити до ОУН, з'явився до цього керівника для виконання завдання, отримав в нього гвинтівку, а через декілька годин був затриманий органами НКВС.

В той же час, як передбачено Законом, відмовлено у реабілітації особам, які під час тимчасової німецької окупації, зрадивши батьківщині, добровільно працювали поліцаями, старостами, бургомістрами німецьких установ та організацій і своїми діями сприяли встановленню та укріпленню окупаційного режиму.

Пленум Верховного Суду України погодився з нашим висновком про відмову в реабілітації Волошина В.Е., який в роки війни поступив на службу в німецьку поліцію і служив охоронником у Травниківському концтаборі для військовополонених.

Вагоме місце у роботі по виконанню вимог Закону України від 17.04.1991 року займає опротестування вироків судів, за якими громадяни необґрунтоване звинувачувалися у зраді батьківщині, терактах, диверсіях, саботажі та інших контрреволюційних злочинах, хоча фактично скоїли загально-кримінальні злочини, такі як вбивства, хуліганства, халатність та інш.

Робота по виконанню Закону України від 17.04.1991 року здійснюється в Генеральній прокуратурі України відділом з питань реабілітації, а також відповідними відділами в прокуратурах областей та м. Києва. Крім того, для прискорення цієї роботи залучені 170 позаштатних прокурорів, які працюють за трудовими угодами.

Станом на 01.01.1998 року вже закінчили роботу по реабілітації прокуратури Вінницької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Кіровоградської, Луганської, Полтавської, Чернівецької областей та військова прокуратура ЧФ * і ВМС України.

Деякі з них – Вінницької, Луганської, Житомирської, Запорізької, Черкаської, Харківської областей та м. Києва – працюють по наданню допомоги прокуратурам Центрального та Південного регіонів, де утворився великий залишок архівних кримінальних справ (близько 16 тисяч).

Значна кількість справ ще перебуває в провадженні прокуратур Львівської, Одеської та Хмельницької областей. Багато кримінальних справ, судові рішення за якими не відбулись, лежать в архівах. Справи ці були закриті на стадії слідства у зв'язку зі смертю обвинувачених (підозрюваних) або за іншими нереабілітуючими підставами. Всі ці справи переглядаються і за ними будуть прийняті рішення відповідно до Закону.

За час роботи по виконанню Закону України від 17.04.1991 року

* Чорноморського флоту.

органами прокуратури розглянуто 122,8 тисячі заяв і скарг з питань реабілітації. З них вирішено – 91,9 тисячі, задоволено – 53,2 тисячі і відхилено 12,6 тис. звернень.

Разом з органами прокуратури у процесі реабілітації активну участь беруть комісії місцевих Рад з питань відновлення прав реабілітованих. За неповними даними обсяг робіт, що їм необхідно виконати, обчислюється майже у 300 тис. матеріалів. Як свідчать перевірки, в діяльності комісії ще мають місце факти порушень строків розгляду заяв громадян. Засідання проводяться нерегулярно. Рішення про виплату грошових компенсацій, повернення майна, відшкодування його вартості реабілітованим або спадкоємцям тривалий час не виконуються фінансовими органами через відсутність коштів. Для усунення виявлених порушень органами прокуратури вживаються передбачені Законом заходи прокурорського реагування.

З метою покращання цієї роботи бажано було б створити при Кабінеті Міністрів України республіканську комісію з питань поновлення прав реабілітованих громадян, яка б контролювала і направляла роботу комісій на місцях.

Потребує урядового врегулювання і питання про відшкодування збитків, завданих громадянам у період їх незаконної депортації. До цього часу Верховною Радою України не розглянутий проект Закону «Про поновлення законних прав українських громадян – колишніх військовослужбовців, які були репатрійовані у період Великої Вітчизняної війни та післявоєнний період».

Розв'язання цих питань, на нашу думку, сприяло б більш повному відновленню справедливості стосовно жертв політичних репресій.